

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 105. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1838_599-txt-shoot-idm2806.pdf (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

IX.

(Den 9de Juli.)

Mine Herrer!

Man har tit bemærket, at der var ikke meget Liv i de gammel-franske Skuespil; og det, tænker jeg, kom netop af, at der var saa meget Skuespil i det daglige Liv; og skjønt det vel for det meste var Komædie, saa udgjør dog unægtelig Ludvig den sextendes offentlige Liv en saa fuldstændig Tragedie, at *den* virkelige Digter, som kunde faa Held til at fremstille det, vilde levere et Sidestykke til de bedste af Shakspeares Dramaer, [des] fuldkomnere, jo strængere han holdt sig til Historien, og jo bedre han afholdt sig fra fremmede Prydelser.

Et saadant kjærnefuldt Udtog af Revolutions-Historien, fra Stændernes Sammenkaldelse til Kongens Henrettelse, vilde efter mine Tanker ogsaa være den eneste Fremstilling, der gav Folk, som de er flest, et livagtigt og træffende Billede af den store Omvæltning, hvorunder stort og smaat, Visdom og Daarskab, Sværmeri og Spidsfindighed, Finhed og Grovhed, Blødhed og Haardhed blandes og skifte saa idelig og saa urimelig, at en kort Angivelse af alt, hvad der gjorde Opsigt, er lige saa unyttig som utaalelig, og en udførlig Fortælling maa trætte selv de taalmodigste og efterlade selv hos de opmærksomste et dunkelt og forvirret Indtryk.

107 Begge Dele maa man imidlertid stræbe at undgaa ved en Begivenhed, der aabner et nyt Tidsrum i Verdens-Historien og er tabt for enhver, der opfatter den énsidig: *enten* som et Skrækkebillede, der skal kyse Folk fra at bekæmpe de unaturlige, tvungne og i Længden lige saa ødelæggende som utaalelige Forhold, der mer og mindre har forknyttet det borgerlige Selskab overalt, *eller* som et Mønster, alle Folk burde efterligne. Kunde mulig den franske Revolution enten blive ubekjendt eller glemmes nogensteds i Evropa, saa kan den forknyttede Tilstand, som findes overalt, dog umulig glemmes og maa, hvor Haardekuden ikke løses med Lempe, smedde et Sværd til at overhugge den, – som Lafayette spaade, da han indviede den trefarvede Kokarde med de bekjendte Ord: “Den skal rejse Evropa rundt”; – men *det* vil netop den franske Revolution selv forhindre, naar den bliver sat og set i sit rette Lys: som et lærerigt og advarende Exempel baade for Fyrster og Folk, for Borger og Bonde, saa vel som for Adel og Gejstlighed, for høje og lave, fattige og rige; thi hvor der da blot er lidt mere sand Guds frygt og Menneske-Kjærlighed, lidt mere Alvor og Dybde, Ærbødighed for Sandhed og Ret og Følelse for Blodets naturlige Baand, der knytte os ved Forældrene til Fortiden og ved Børnene til Fremtiden, – kort sagt, m. H., overalt, hvor man blot lever lidt mindre end Pariserne i Øjeblikkets Nydelse og lidt mere i Minde og Haab, hvad dog nok er Tilfældet i alle Evropas Lande østen for Rhinen og norden for Donav, – dèr vil man paa begge Sider grue, ikke blot for den saakaldte Rædselstid under Marat, Danton og Robespierre, men ogsaa for Indledningen dertil, som en Malstrøm, hvori det er for sent at vende, og for Følgerne deraf, som er en uberegnelig og sagtens grænseløs Ulykke, – paa begge Sider grue derfor, men ogsaa paa begge Sider indse Nødvendigheden af en Grundforbedring, som det eneste, der kan forebygge Omvæltningen.

108 Hvor man nemlig paa én af Siderne er blind for det sidste, dèr nytter ingen Gru for det første; thi vel kan den afholde Folk fra at efterabe den franske Revolution, men aldrig fra, naar alt er modent, at gjøre en selv; og man kunde lige saa vel haabe, med Trusler eller Fornuftgrunde at forebygge Døds Kampen hos en Enkeltmand, som ved Tvang og Skrækkebilleder at forebygge Revolutioner, som slet ikke er andet end Folkenes Døds Kamp, der, naar den dødelige Sygdom, Folkelivet har i alle Lande, ikke mer ved Naturens end Kunstens Hjælp faar en lykkelig Krisis, vil i sin Time indtræffe med en Nødvendighed, der bryder alle Love og trodser al Modstand, til Kraften er udtømt.

Naar jeg derfor med en vis Udførlighed har talt baade om de ti Dage, om Bastillens Erobring, om Nattemødet den 4de Avgust og om Flytningen den 5te og 6te Oktober, da var det ingenlunde, fordi jeg enten kunde eller vilde saaledes følge Revolutionens Dagbog selv i dens korteste Udgaave, hvor Dagene er 44; men det var [til] Dels, fordi jeg véd, det i Fortællingen af en stor Begivenhed, ligesom i Begivenheden selv, er det første afgjørende Skridt, hvorom det gjælder, da Resten i Tankens som i Tingenes Verden følger af sig selv. Og hvem ser ikke, at det første afgjørende Skridt er gjort, naar National-Forsamlingen ikke blot selv flytter fra Versailles til Paris, til en Stad med 700,000 Indbyggere, der allerede i tre Maaneder har været i fuldt Oprør og foreskrevet Kongen Love, – naar ikke blot National-Forsamlingen selv flytter til Paris, men drager Kongen med sig, eller rettere: naar Pariser-Pøbelen fører begge, med samt National-Garden og Lafayette, i Triumf, og kan da umulig andet end foreskrive dem Love alle sammen og sønderrive dem, naar de ej længer lystre,

uden Spørgsmaal om, enten de vægre sig, fordi de ikke vil, eller fordi de ikke længer kan føje sig efter en forfængelig, tøjlesløs og blodtørstig Pøbels Luner.

109Betragte vi derfor Ludvig den sextendes offentlige Liv som en Tragedie i fem Akter, da er den tredje Akt sluttet med hans Indtog eller rettere Indespærring i Tuillerierne, den Gang ogsaa et Fængsel ligere end et Slot; og hvilke Forhaabninger da end den fjerde Akt maatte vække, véd vi dog forud, de vil alle skuffes i den femte, da Knuden, som ingen Snildhed kan løse, voldsomt overhugges. Hvor lang derfor end denne Mellemtid med den virkelige Fortvivlelse og det forfængelige Haab kan være i Livet, maa den dog i Tragedien løbe snart, naar dette Mellemspil ikke skal kjede, men spænde og forberede paa Udfaldet; og denne fjerde Akt spiller mellem Flytningen til Paris i Oktober 89 og Kongens ulykkelige Flugt i Juni 91, og de mærkelige Optrin var: Folke-Festen paa Mars-Marken, Neckers Flugt, Mirabeaus Død og Gejstlighedens Undergang. Ved at dvæle ved hvert af disse et Øjeblik, vil vi se, hvorledes Strømmen nu rev alt med sig og gjorde Redning aabenbar umulig.

Det var Aarsdagen efter Bastillens Erobring, man med megen Skjønsomhed valgte til en stor Folke-Fest paa Mars-Marken ved Seinens Bred, hvor der skulde holdes Messe paa Fædernelandets Alter og aflægges en højtidelig Ed til Friheden og den ny Statsforfatning, man vel endnu var langt fra at være færdig med, men betragtede dog som en afgjort Sag. Her skulde ikke blot Kongen og Hoffet mødes med National-Forsamlingen, men Sendebud fra alle Armé-Korps og de 83 nye Departementers National-Garder skulde ogsaa indfinde sig og ved Troskabs-Eden stifte et stort Forbund mod alle Frihedens uadvortes og indvortes Fjender.

Som det sædvanlig gaar ved slige Lejligheder, var nu vel Tanken og Forberedelsen interessantere end Opførelsen; men det er ogsaa kun det smaa, der nøjagtig maa passe til Tid og Sted, naar det skal ænses, medens det store gjør sig gjældende, naar og hvor det saa viser sig. 12,000 110Mand arbejdede paa at skuffe Jord til Side og deraf danne et Amfiteater til 400,000 Mennesker; men Tiden var knap, saa man frygtede for ej at blive færdig; da forenede en Del frivillige sig med Arbejderne, og snart var saa at sige hele Paris i Arbejde med Skovl og Spade, høje og lave og selv fine Damer kappes om at tage Haand i med og virkelig bidrage til den store Folkefest. Naturligvis blandede der sig en god Del Forfængelighed i Spillet, og det morede Pariserne nogle Dage ordentlig at spille Daglejere, og hver med sine Naboer, med flyvende Faner og Trommen foran, trække paa Arbejde om Morgen og hjem om Aftenen; men det var dog noget stort, og det var et stort Forbillede paa, hvad vi vente, og hvad der maa komme, hvor det borgerlige Selskab virkelig gjenfødtes: almindelig Sans for Folke-Fester, som gjenkalde vitterlige og paaskjønnede Folkehøje, og Aflæggelsen af den ulyksalige Fordom, at Dannelsen og Dovenskab skal følges ad, og at derfor Haandværk og Haandarbejde er dybt selv under Bondekarlens Værdighed, naar han avancerer til Skolelærer, endsig under studerede og fra Vuggen fornemme Folks, - en Fordom, der ikke blot gjør, hvad man kalder Oplysning og Dannelse latterlig, men gjør sand borgerlig Frihed umulig og vilde gjøre hvad man kalder almindelig Dannelse til almindelig Undergang.

Om Dagen og Festen selv den 14de Juli 1790 har jeg kun lidt at sige; thi sligt maa man enten selv have set eller hørt beskrive naturlig af Øjenvidner, for at skildre det godt, medens enhver Skildring paa fri Haand, jo kunstigere og udførligere den er, des kjedsommeligere. Vel kunde jeg gaa i Rette med Fru Staël-Holstein, som selv var til Stede og kunde godt tegne, hvad hun vilde, [fordi hun] ikke har givet os en ordentlig Beskrivelse, i Steden for kløgtige Bemærkninger, som vi gjerne havde skjænket hende; men det nytter ikke en Gang at gaa i Rette med de levende, endsige da med de døde, om Smag og Behag. 111Nok er det: for de 400,000 Tilskuere viste 60,000 Nationalgardere fra Departementerne ikke blot deres krigerske Holdning under en øsende Regn, men ogsaa deres Smidighed baade i Sind og Skind; thi da de noksom havde aabnet og sluttet Geledderne, opløste de sig pludselig, satte Geværerne og satte en Dans op, som det lod til, selv Himlen maatte smile ved, thi nu klarede det op med Solskin, mens Biskoppen af Autun, *Talleyrand-Perigord*, i Spidsen for 300 Præster med trefarvede Skjærflæste Messen, og saa vel Kongen og National-Forsamlingen som Lafayette og alle Armeens og Nationalgardens Ordførere under blinkende Sabler aflagde Borger-Eden.

Dette Optrin, naturligvis ledsaget af almindelig Rørelse, vakte en af de svage Forhaabninger om en lempelig og lykkelig Overgang fra Tyranni og Trældom til Frihed og borgerlig Orden; men det gik dermed, som bestandig paa Teatret, hvor det var Daarskab at ville slutte sig til Skuespillernes virkelige indbyrdes Forhold enten fra deres kjærlige eller [deres] fjendtlige Miner under Spillet, om de end nok saa øjensynlig er selv henrevne af deres Rolle.

Et andet svagt Haab havde *Necker* og en Del med ham i den sidste Tid næret, det nemlig: at naar de mere alvorlige og rolige Medlemmer af National-Forsamlingen forlod den, skulde Resten og Pøbelen gjøre det saa galt, at alle fandt det utaaleligt og kjøbte Rolighed til enhver Pris. Denne Regning var nu vel, som ogsaa Erfaring har vist, for saa vidt ganske rigtig: at naar Pøbelen faar Lov at rase ud, vil selv de af dens egen Midte, Lykken har sat i Velstand, længes efter Stilhed, og alle arbejdsomme eller velhavende Borgere i Fortvivlelse underkaste sig den første den bedste, der stiller Stormen; men *det* er en Udsigt, ingen ædel Mand maa fryde sig ved; thi dels er den Ulykke uberegnelig, som kan og rimeligvis vil ske, før Raseriet sætter sig, og dels vil Folket sandsynligvis gaa glip ad alt, hvad det har stridt og lidt for saa længe. 112Necker, som efter Bastillens Erobring naturligvis ej blot var kaldt tilbage, men ført i Triumf gennem hele

Frankrig, havde derfor ingen Ret til at beklage sig over, at han snart tabte hele sin Folke-Gunst og maatte allerede i September 90 saa godt som stjæle sig ud af Landet og levede siden, kun lidt fornøjet, trods alle sine Penge, paa Herregaarden *Coppet* i Svejts, som ved ham og hans berømte Datter har vundet en Slags Navnkundighed. Her døde han, netop da Napoleon antog Kejsertitlen, og staar nu i Historien som et af de klareste Beviser paa, at ingen forregner sig grovere end de største Regnemestere, naar det er levende Størrelser, de skal behandle.

Endnu holdt *Mirabeau* sig, og man kan vel sige, at saa længe der var Liv i *ham*, var der ogsaa Haab om et taaleligt Udfald; thi hvad han end ellers var som Menneske, synes han dog at have været en af de naturligste Franskmænd, der traadte frem paa den store Skueplads, ligesom han uden Sammenligning var den aandfuldeste, kraftigste og djærveste. At han hemmelig indlod sig i Underhandlinger med Hoffet og understøttedes derfra med Penge gennem hele Aaret 90, hvad tit er blevet nægtet, erklærer Thiers for en afgjort Sag, man vel ej kan forsvare, men maa dog undskylde med hans slette Omstændigheder og med den Bemærkning, at han ingenlunde solgte sin Overbevisning, men vedblev derefter ligesom før at bestride saa vel Hoffets Forsøg paa at tilbagevinde sin Egenraadighed som Pøbel-Smigrernes paa at nedrive Tronen eller dog berøve Kongen selv Skinnet af Frihed og Indflydelse.

Efter mine Tanker er imidlertid selv denne Betragtning af *Mirabeau* skjæv og ubillig; thi i Revolutions-Historien er det jo slet ikke Spørgsmaal om, hvor megen Dyd og Uegennyttighed vi kunde ønske hos en Mand med *Mirabeaus* Kraft og Indflydelse, men kun, hvad han var 113 paa sit Sted og i sin Tid, under de givne Omstændigheder og i Sammenligning med dem af alle Partier, der spillede en udmærket Rolle; og da finder jeg ikke blot, han var Hovedet højere end hele Resten, men havde langt mere aabent og ædelt, langt mere Fasthed og Billighed i sin Færd, end de andre, og end man nogen Sinde kunde ventet hos en Mand, der ved Fødselen hørte til en dybt fordærvet Hofadel, var unaturlig og grusomt behandlet, baade af sin Fader, af Regeringen og af det saakaldte fine Selskab, lige til sit 40de Aar, da han indtraadte i National-Forsamlingen, og havde dør i to Aar en Overlegenhed og Indflydelse, næppe nogen af de andre vilde haft, uden gruelig at misbruge.

Da *Marat* blev anklaget i National-Forsamlingen for offentlig at have opfordret Pøbelen til at hænge 800 af dens Medlemmer, med *Mirabeau* i Spidsen, da foreslog *Mirabeau* at gaa over til Dagens Orden og satte det igjennem. Da man, for at hindre ham fra at blive Minister, foreslog, at ingen af National-Forsamlingen maatte lade sig udnævne dertil, sagde han rent ud: "Det stemmer jeg imod; men vil man foreslaa, at, mens det er alle andre Medlemmer uformet, skal det være Riquetti *Mirabeau* udtrykkelig forbudt, da giver jeg det Forslag min Stemme." Endelig i de stormende Majdage, da man vilde berøve Kongen al Del i Krigs-Erklæring og Fredslutning, og *Mirabeau* viste baade det urimelige og det ubillige deri, blev hans Modstander *Barnave* baaren i Triumf af Pøbelen, medens man skreg, at *Mirabeau* var bestukken, og raabte paa Gaderne med et Flyveskrift om Grev *Mirabeaus* gruelige Forræderi; men da besteg han Talerstolen med de Ord: "Sejer eller Død! Jeg er ogsaa baaren i Triumf, og dog raaber man i Dag mod Grev *Mirabeaus* gruelige Forræderi, som om man tænkte, jeg ikke længe havde vidst, der er kun ét Skridt fra Kapitolet til den 114tarpeiske Klippe; men det gaa dermed, som det vil! jeg gaar *min* Gang." Han gik den og vandt Sejer.

Naar Historie-Skriveren ser en saadan Kæmpenatur skride stadig frem paa den ædleste Bane, der følges i hans Kreds, og ser, det er ingenlunde hans Lyder, men meget mere de Dyder, som er Kæmpesjælens naturlige Ledsagere, som svække og true hans Indflydelse, ser det og opkaster sig dog ukaldet til Kæmpens Skriftefader, - da røber han derved i mine Øjne, om ej noget værre, saa dog sin Dværgegenatur, der vil gjøre det store smaat, for at kunne se det over Hovedet. Hvad *Mirabeau* som Minister vilde og kunde udrettet, *det* er vist nok et ubesvarligt Spørgsmaal; men at hans Ministeriums Historie i det mindste ikke [var] blevet saa flov og tom som det *thierske*, det tør jeg paastaa; og hvem der, som Thiers, har grebet Lejligheden til at vise, han selv ikke duer til Minister, har i alt Fald tabt sin Stemme om, hvad en *Mirabeau* kunde duet til.

Dog, det stod i Skæbnens Bog, at denne, jeg tør ikke sige som hans Lovtalere: Frihedens, men: den franske Friheds Herkules, skulde [ikke] blive Minister; dér stod formodentlig ogsaa, det vilde ikke hjulpet, og den 2den April 1791 døde Frankrigs sidste Haab med *ham*.

Endnu i Begyndelsen af Aaret, da man højkrøstet krævede en Lov mod Emigranterne, kæmpede han en fortvivlet Kamp med Jakobinerne - "Giver De en Lov mod Emigranterne", sagde *Mirabeau*, "da sværger jeg Dem til, *jeg* lyder den ikke", - og [han] vandt Sejer, men det var ogsaa den sidste (28de Februar 1791). "Den Popularitet", sagde han, "jeg har attraaet og nydt, er ikke noget usselt Rør: den skal slaa dybe Rødder i Rettens og Fornuftens Grund." Han levede og døde som en Hedning, saa jeg er ikke partisk for ham; men den almindelige Sorg og Forbavselse ved hans Død fra Borgen til 115 Hytten borger mig for, jeg har ikke set fejl: han var ikke blot Kongens, men hele det borgerlige Selskabs sidste Haab.

(Gejstlighedens Godser og Borgered. - Talleyrand-Perigord. - Haabet paa Emigranterne og de fremmede Magter værre end intet.)